

Raitas automatizētas vārdu nosaukšanas stimultesta adaptācija Latvijā

*Kristīne Riemere, Andra Vabale,
Anita Vētra*

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

Ievads. Raitas automatizētas vārdu nosaukšanas stimultests (RAN) ir izpētes instruments, kas tiek lietots, lai izvērtētu agrīnās lasītprasmes apgūšanas varbūtējos riskus pirms formālas lasīt-apmācības uzsākšanas. RAN pasaulē tiek uzskatīts par “zelta standartu”, kurš balstīts uz klīniski zinātniskiem pētījumiem. Apkopojot ilgu gadu medicīnas teorētisko un klīnisko pētījumu pieredzi, RAN standartizēja Amerikas Savienotajās Valstīs [Denckla, Wolf, 2005]. RAN un tā saistība ar lasītprasmi mūsdienās ir pētīta daudzās pasaules valodās – igauņu, arābu, ķīniešu, holandiešu, somu, franču, vācu, grieķu, ebreju, ungāru, itāļu, korejiešu, japāņu, norvēģu, persiešu, poļu, portugāļu, spāņu un zviedru. Arī šajās valodās pētījumu rezultāti uzrāda līdzīgus rezultātus, salīdzinot ar oriģinālo RAN pētījumu angļu valodā [Spānija: Pujals, Corrado, 2014; Igaunija: Lukanenok, 2011; Polija: Kupis, Borkowska, 2009]. Identificējot agrīni riska grupas bērnus, var uzlabot funkcijas deficītu, nodrošinot efektīvas rīcības stratēģijas un metodes [Wolf, 2008].

Darba mērķis, materiāls un metodes. Adaptēt Latvijā Raitas automatizētas vārdu nosaukšanas stimultestu (RAN) piecus un sešus gadus vecu bērnu populācijā.

Pētījumā piedalījās 321 dalībnieks vecumā no 5,00 līdz 6,11 gadiem, kuriem dzimtā ir latviešu valoda. Pētījuma izlase stratificēta pēc dzimuma – 50% zēnu un 50% meiteņu. Pētījumā netika iekļauti bērni ar acīmredzamiem patoloģiskiem artikulārās motorikas traucējumiem, garīgu atpalcību, dzirdes traucējumiem. Mērījums tika veikts dažādās Latvijas administratīvās teritorijās vispārīzglītojošās pirmsskolas izglītības iestādēs. Respondentu izlase tika veidota trīs reģionos – Rīgā, Vidzemē un Latgalē. Mērījumu kopums identificē bērnu riska grupu ar vizuālo un verbālo procesu integrējošās funkcijas deficītu.

Rezultāti. Demogrāfiskie rādītāji RAN testa normatīvajā izlasē ($n = 307$) parāda, ka bērnu procentuālā attiecība trīs reģionos un dzimuma attiecība izlasē ir gandrīz tāda pati kā skolēnu populācijā. RAN stimultesta testa – retesta ticamības pārbaude parāda testa rezultātu noturību laikā. RAN stimultesta subtestos “Objekti”, “Krāsas” un “Burti” tiek sasniegti pietiekami augsts ticamības rādītājs ($r > 0,7$), kas ir tuvu ticamības rādītājiem oriģinālajā izlasē, bet RAN subtestā “Cipari” ticamība nav pietiekami augsta. Piecus gadus vecu bērnu grupā ($n = 15$) ticamība ir zema ($r = 0,46$, $p > 0,05$), savukārt sešus gadus vecu bērnu grupā ($n = 12$) ticamība ir pietiekami augsta ($r = 0,94$, $p < 0,0001$). Visos subtestos ir vājas, statistiski nozīmīgas negatīvas korelācijas ar vecumu ($-0,3$, $-0,35$, $-0,42$, $p < 0,0001$). To 5–6 gadus vecu bērnu dati, kas varēja izpildīt visus RAN stimultesta subtestus, tika iekļauti korelāciju matricā, un Pīrsona korelācijas starp RAN Stimultesta subtestiem Latvijas izlasē ir statistiski nozīmīgas un ciešas.

Secinājumi. Ir veikta RAN stimultesta adaptācija Latvijas populācijā (Vidzemes, Latgales novadā un Rīgā) piecus un sešus gadus veciem bērniem atbilstīgi oriģinālā testa vadlīnijām. RAN stimultesta testa – retesta ticamības pārbaude parāda testa rezultātu noturību laikā. Adaptējot RAN/RAS testu Latvijas populācijā pilnībā bērniem no 5 līdz 18 gadu vecumam, būtu iespējams to izmantot gan noteiktas riska grupas identificēšanai, gan pētniecībā.